

*Юлія Польова**
(Київ)

Виставка «Народна війна» у «Музеї советської окупації»

В огляді йдеться про відкриття виставки «Народна війна» у «Музеї советської окупації». Матеріали для експозиції підібрали співробітники Київської міської організації Всеукраїнського товариства «Меморіал» ім. В. Стуса за сприяння Галузевого державного архіву Служби безпеки України.

Ключові слова: виставка, народна війна, музей, окупація, меморіал.

21 січня 2010 р., напередодні Дня соборності України, у «Музеї советської окупації» відкрилася виставка «Народна війна», яка була підготовлена Київською міською організацією Всеукраїнського товариства «Меморіал» ім. В. Стуса за сприяння Галузевого державного архіву Служби безпеки України. Уперше громадськості і науковцям представлена експозиція, що комплексно охоплює період 1917–1932 рр., відтворює історію українського визвольного руху та демонструє опір українського народу більшовицькій окупації.

Завдяки плідній роботі організаторів тут представлено унікальні документи, які досі не введені в науковий обіг: фотографії, розпорядження, звіти та ін. Завдяки старанням робочої групи (члени наукового відділу товариства «Меморіал», директор Галузевого державного архіву Служби безпеки України В. В'ятрович, співробітник ГДА СБ України В. Василенко) під орудою голови товариства «Меморіал» Р. Круцика було зібрано понад 50 тис. документів із відповідної тематики. Члени робочої

* *Польова Ю.В.* — головний спеціаліст центру вивчення документів з історії визвольного руху Галузевого державного архіву Служби безпеки України.

групи опрацювали матеріали центральних державних та обласних архівів нашої країни, а також 18 регіональних архівів Служби безпеки України.

На жаль, в українському суспільстві не склалося цілісної картини боротьби українського народу за незалежність, вона була розділена на два окремі періоди: український визвольний рух 1917–1921 рр. та боротьба ОУН і УПА. Як зазначив Роман Круцик, одне із завдань виставки — продемонструвати спадкоємність та спільність боротьби українського народу за незалежність протягом усього ХХ ст.

Виставка не залишила байдужим нікого. В основу її концепції покладено ідею нескореності українського народу. Упорядники, використовуючи маловідомі для широкого загалу документи, стверджують, що політичні репресії, нищення української культури та духовності не ліквідували прагнень українців до незалежності. Експозиція відтворює як події національного відродження 1917 р., особливості державотворчих процесів, так і цинізм, холодний розрахунок більшовиків при завоюванні України. Прикладом можуть бути інструкції про створення «трійок», вироки українцям, винесені ім'ям РРФСР на території начебто «незалежної» радянської України. Матеріали виставки свідчать, що опір українства не завершився 2-м Зимовим походом 1921 р., а тривав аж до голодомору 1932–1933 рр. Протягом 1920-х рр. вся Україна була ареною жорсткого протистояння народу та більшовицької влади.

Експозиція «Народна війна» складається з 17 стендів, на яких відображено тематичні розділи: «Пробудження українства», «Державотворення. Доба Центральної Ради», «Доба Гетьманату», «Доба Директорії», «ЗУНР», «Перша окупація», «Друга окупація», «Третя окупація», «Злочини ЧК», «Нищення духовності», «Економічні злочини», «Злочини проти людяності» та ін.

Кожен стенд виставки містить унікальні фотографії, архівні документи про трагічні періоди української історії. Галузевий державний архів СБ України надав для впорядкування експозиції надзвичайно важливі матеріали органів держбезпеки, такі, як «Витяг зі звіту ВНК за 1917–1921 рр.», «Діяльність Подільської губерніальної НК за 1921 р.», «Піврічний звіт ДПУ УСРР за січень–червень 1922 р.», «Бандитизм в Україні. 1921 р.»,

«Розробка органами ДПУ Ю. Тютюнника», «Мемуари чекістів до 50-річчя органів безпеки» та ін.

Науковий консультант виставки, доктор історичних наук В. Сергійчук, у своєму виступі відзначив, що це лише перша частина експозиції, найближчим часом вона буде доповнена новими дев'ятьма стендами, присвяченими повстанському рухові, підпільним організаціям і стихійним виступам селян у всіх колишніх дев'яти губерніях України.

У відкритті виставки взяли участь керівники та співробітники Київської міської організації Всеукраїнського товариства «Меморіал» ім. В. Стуса, віце-прем'єр-міністр із соціально-гуманітарних питань І. Васюник, заступник голови Київської міської державної адміністрації С. Рудик, голова Українського інституту національної пам'яті І. Юхновський, директор ГДА СБ України В. В'ятрович, представники громадськості та засобів масової інформації.

Почесною гостею церемонії відкриття стала голова наглядової ради Міжнародного благодійного фонду «Україна 3000» Катерина Ющенко, яка відзначила значущість даної події для українського суспільства та висловила подяку організаторам за величезну роботу зі збору та впорядкування інформації.

У рамках виставки було представлено відкритий електронний архів товариства «Меморіал», що містить розсекречені документи Служби безпеки України та інші матеріали з історії нашої країни ХХ ст. У його базі даних розміщено близько 16 тис. документів, майже 2 тис. фотоматеріалів, понад 100 науково-довідкових видань, музейні експозиції. Від імені фонду «Україна 3000» К. Ющенко передала електронні варіанти виставок «Страчені голодом: невідомий геноцид українців» (вісьмома мовами), «Зламани долі: комуністичний терор в Україні 1920–1950-х рр.» та «Репресована духовність: нищення комуністичним режимом релігії, церкви та традиційної обрядовості в Україні».

Слід відзначити, що виставка «Народна війна» має неабиякий пізнавальний характер, її матеріали будуть цікаві фаховим історикам, учням, студентам і всім громадянам, яким небайдуже минуле нашої країни. Експозиція діє постійно, усі бажаючі можуть відвідати її щоденно (крім неділі та понеділка) з 10 до 18 год. за адресою: м. Київ, вул. Стельмаха, 6 а.

Редакція журналу «З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ» рекомендує нашим читачам відвідати зазначену виставку та скористатися можливістю ознайомитися з маловідомими документами про події 1917–1932 рр., уперше представленими громадськості.

**Юлия Полевая. Выставка «Народная война»
в «Музее советской оккупации»**

Рассказывается об открытии выставки «Народная война» в «Музее советской оккупации». Материалы для экспозиции подобрали сотрудники Киевской городской организации Всеукраинского общества «Мемориал» им. В. Стуса при содействии Отраслевого государственного архива Службы безопасности Украины.

Ключевые слова: выставка, народная война, музей, оккупация, мемориал.

**Ylira Pol'ova. The exhibition «People's war»
in «Museum of Soviet occupation».**

The review tells about the opening of exhibition «People's war» in «Museum of Soviet occupation». The materials for exposition were selected by the personnel of Kyiv municipal organization of all-Ukrainian association Stus «Memorial» with the assistance of Branch state archive of Security service of Ukraine.

Key words: exhibition, people's war, museum, occupation, memorial.